

School Counselor's Opinions About Their Competence of Child Counseling

Emine Feyza Aktas

Balikesir University

Selen Demirtas-Zorbaz

Ordu University

Abstract

After their graduation, most of the psychological counselors work as school counselor and they face with different student problems. Examining the self-competence level of psychological counselors is important to determine that how they see themselves about keeping their duties up. Aim of this study is to determine the competence perception of school counselors in pre-schools and primary schools, solutions that they adopt and that they find useful and subjects that they have a difficulty with. 183 (75%) of all participants are female, 61 (25) % of them are male; 73(29, 9%) of participants work in pre-schools, 171 (70, 1%) of them work in primary schools. According to findings of this study, participants feel themselves inadequate about in three subjects; risky sexual behaviors, gender identity problems and sexual abuse. School adjustment, peer relationships and problems about parents are the problem fields which are felt adequate. Results were discussed and suggestions were made in consideration of literature.

Keywords: *Pre-school, Primary School, Child Counseling, self-competence of school counselor*

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 19, No 1, 2018
pp. 245-256
DOI: 10.17679/inuefd.416003

Received : 18.01.2016
Accepted : 21.12.2017

Suggested Citation

Aktas, E. F. & Demirtas-Zorbaz, S. (2018). School Counselor's Opinions About Their Competence of Child Counseling, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(1), 245-256. DOI: 10.17679/inuefd.416003

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In Turkey, people who graduated from Psychological Counseling and Guidance program work mostly in schools and they are supposed to support students' development in every aspect within the student personality services. Duties and responsibilities of school counselors are identified according to Ministry of Education Psychological Counseling and Guidance Services Regulations because they work in schools according to ASCA (2015) which determines competence of school counselors at an international level. When school counselors fulfill these duties and roles, they provide services according to their teaching levels and services for students' progressional needs. For example, in pre-school, they carry on studies about parents' separation from children; in secondary education, it is known that services aimed at students' choice of profession. In addition to these services, another duty of psychological counselors is to carry on a study about students' problem behavior and mental health services that are needed by students in every teaching level. After their graduation, most of the counselors work as school counselor in schools and they face in students problems about different subjects. They can feel inadequate in problem solving and they might need some help about this. Studies in which competence perception of school counselors is examined; it is determined that they feel adequate about carrying out primary role and duties, edification duty, interview and consultancy roles, helping students to deal with daily and superficial/situational problems and implementation of group counseling (Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999; Furey, 2015; Nazlı, 2007; Uzbaş, 2009; Pamuk, 2012) and they feel inadequate about implementation-evaluation of ability test subjects, guidance and program management, helping students with chronic and deep behavioral and psychological problems, child abuse, handling with situations about students' parents who commit suicide and have chronic illness and dealing with violence problems (Allen and et. Al, 2002; Aydemir-Sevim and Hamamcı, 1999; Furey, 2015; Nazlı, 2007). Also there are studies show that school counselors feel both adequate (Pamuk, 2012) and inadequate (Aydemir-Sevim and Hamamcı, 1999) about individual psychological consultation implementations.

Purpose

Aim of this study is to determine competence perception of school counselors, solutions that they adopt in fields they feel inadequate and solutions they find useful and subjects that they have difficulty with while they work with children.

Method

This study is a descriptive survey model research. Study group of this research is constituted with 244 participants work in preschool and elementary schools as school counselors. Questionnaire form which is developed by researchers is used to determine competence perception about participants' problem fields, needed support and on-the-job training needs. Five point likert rating was used in determination of competence perception. Questionnaire form is constituted by researchers is put on the internet and online questionnaire is formed. Collected data were transmitted to SPPSS.21. And frequencies, mean and standard deviation values were calculated.

Findings

According to study results, participants feel inadequate in three fields; risky sexual behavior, gender identity problem and sexual abuse; they feel adequate in adjustment to school, peer relationships and problem with parents. Participants indicate that it is necessary to carry out on-the-job trainings (27,1%) to eliminate inadequacies they feel while they work with children. Nonetheless, when psychological counselors have a difficulty while they work with children, the first thing they do is to get information from different sources about the problem (34, 4%), the last thing they do is to ignore the problem (%0,8). While they work with children the most difficult problem they have is to work cooperatively with parents (16,6%), the least is to have difficulty in communication with children (%4,4).

Discussion & Conclusion

When the results were generally evaluated, it is needed to be included in on-the-job trainings or in undergraduate education about needed subjects to make school counselors more competent. Beside these, different suggestions were made to the implementer and researchers based on this research results.

Okul Psikolojik Danışmanlarının Çocukla Psikolojik Danışma Yeterliklerine İlişkin Görüşleri

Emine Feyza Aktaş
Balıkesir Üniversitesi
Selen Demirtaş-Zorbaz
Ordu Üniversitesi

Öz

Üniversiteden mezun olduktan sonra psikolojik danışmanların çoğu okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) olarak okullarda çalışmakta ve çok farklı tarzlarda öğrenci sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Okul psikolojik danışmanlarının okulöncesi/anaokulu ve ilkokul düzeyindeki çocuklarla çalışma konusunda öz yeterliklerine ilişkin görüşlerini incelemek, okul psikolojik danışmanlarının bu eğitim kademelerinde kendilerinden beklenen rol ve görevlerini yerine getirmede kendilerini nasıl algıladıklarını belirlemek açısından önemlidir. Çalışmanın amacı anaokulu ve ilkokullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının yeterlik algularını, kendilerini yetersiz hissettikleri alanlarda başvurdukları ve faydalı buldukları çözüm yollarını ve çocuklarla çalışırken güçlük yaşadıkları konuları belirlemektir. 2013-2014 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde ulaşılan katılımcılarının 183'ü (%75) kadın, 61'i (%25) ise erkektir ve katılımcıların 73'ü (%29,9) anaokulunda çalışırken 171'i (%70,1) ilkokulda çalışmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan anket formu kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre katılımcıların kendilerini en yetersiz hissettiği üç konu sırasıyla; riskli cinsel davranışlar, cinsel kimlik sorunları ve cinsel istismardır. En yeterli hissedilen sorun alanları ise; okula uyum, akran ilişkileri ve ebeveynlerle yaşanan sorunlardır. Literatür ışığında sonuçlar tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anaokulu, ilkokul, çocukla psikolojik danışma, okul psikolojik danışmanı öz-yeterliği.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 19, Sayı 1, 2018
ss. 245-256
DOI: 10.17679/inuefd.416003

Gönderim Tarihi : 18.01.2016
Kabul Tarihi : 21.12.2017

Önerilen Atıf

Aktaş, E. F. ve Demirtaş-Zorbaz, S. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının çocukla psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin görüşleri İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 245-256. DOI: 10.17679/inuefd.416003

GİRİŞ

Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanı mezunları ağırlıklı olarak okullarda çalışmakta ve öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında öğrencilerin her yönüyle gelişimini desteklemekle yükümlüdürler. Yeşilyaprak (2010) okul psikolojik danışmanını, eğitim-öğretim kurumlarındaki psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ile psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde öğrencilere psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti veren, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik ile eğitimde psikolojik hizmetler alanında lisans eğitimi almış personel şeklinde tanımlamıştır. Okul psikolojik danışmanlarının profesyonel bir meslek elemanı olarak kendilerinden beklenen hizmeti sunabilmeleri için belirli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Okul psikolojik danışmanı rolleri Amerika’da Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği (American School Counselor Association-ASCA), Türkiye’de ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiştir. Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği’ne (ASCA) göre okul psikolojik danışmanları belirli alanlarda okul gereksinim ve koşullarına göre hazırlanan, öğrencilerin akademik başarısını artıran ve teşvik eden kapsamlı okul PDR programının geliştirilmesi, planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu tutulmakta bunun yanı sıra öğrencilerin akademik, mesleki ve sosyo-kültürel açıdan gelişimsel ihtiyaçlarını kaliteli bir şekilde karşılamaktadırlar. (ASCA, 2015). Korkut Owen ve Owen’ın (2008) vurguladığı üzere ASCA tarafından belirlenen roller ile MEB tarafından belirlenen görev ve roller birbiri ile paralellik göstermektedir. Okul psikolojik danışmanlarının yukarıda belirtilen görev ve rollerini yerine getirirken aynı zamanda çalıştıkları öğretim kademesine göre ve öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunmaktadır. Örneğin, anaokulunda çocuğun ebeveyninden ayrılma sürecine ilişkin çalışmalar yürütürken, ortaöğretimde öğrencilerin meslek seçimine yönelik hizmetlerin yoğunlukta olduğu bilinmektedir. Bu hizmetlerin yanı sıra psikolojik danışmanların diğer bir görevi her öğretim kademesinde öğrencilerin ihtiyacı olan ruh sağlığı hizmetlerine ve öğrencilerin problem davranışlarına ilişkin çalışmalar yürütmektir. Adelman ve Taylor (2003)’in belirttiği üzere ilköğretim okullarında çalışan okul psikolojik danışmanları ortaokul ve lisede çalışan psikolojik danışmanların aksine ağırlıklı olarak öğrencilerin davranışsal problemleri ve ruhsal sağlık konularıyla ilgilenen okul çalışanlarıdır. Bu hizmetleri yürütmek için öğrencilere bire bir ya da küçük gruplar halinde hizmet sunmaktadırlar.

Üniversiteden mezun olduktan sonra psikolojik danışmanların çoğu okul psikolojik danışmanı olarak okullarda çalışmakta ve farklı alanlarda öğrenci sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Bu karşılaştıkları sorunları çözmeye bazen yetersiz hissetmekte ve bu konuda yardıma ihtiyaç duyabilmektedirler. Psikolojik danışmanların karşılaştıkları vakalar içerisinde cinsel taciz, aile içi şiddet, uyuşturucu kullanımı ve çeteleşme gibi sorunlarla baş etme konusunda aileden ve çevreden yardım almada sorun yaşamaları ve çocuğun bulunduğu ortamın bu sorunların kaynağı olması gibi durumlar psikolojik danışmanı bazen çaresiz bırakabilmektedir (Özer, 1998). Okul psikolojik danışmanlarının yukarıda belirtilen rol ve sorumluluklarını yerine getirirken kendilerini ne kadar yeterli gördükleri, görevlerini yerine getirirken gösterdikleri performansı da etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca okullarda ruh sağlığı problemlerinin artmasıyla birlikte okullarda bu problemlere yönelik hizmet vermekle yükümlü okul psikolojik danışmanlarının yeterliklerine ilişkin algılarının incelenmesinin de önemi artmıştır (Furey, 2015).

Psikolojik danışman yeterliği, psikolojik danışmanın yardım almak isteyen danışana etkili bir şekilde psikolojik danışma yapabilme konusundaki algısı olarak tanımlanabilir. Psikolojik danışman özyeterliği ayrıca psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışma ile ilgili davranışlar ve belirli klinik durumlarla baş edebilme konusunda kendi kapasitelerine dair yeterlik algılarıdır (Larson ve Daniels, 1998). Yapılan çalışmalarda okul psikolojik danışmanlarının yeterlik algılarının aldıkları eğitimlerle (Barbee, Scherer ve Combs, 2011) ve düzenli süpervizyonlarla (Cashwell ve Dooley, 2001) artırılabilirliği belirtilmektedir. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarının kendilerini çaresiz hissettikleri durumlarda hangi destek kaynaklarını kullandıkları veya hangi destek kaynaklarına ihtiyaç duyduklarının belirlenmesi gerekmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının yeterlik algılarının incelendiği araştırmalarda; temel rol ve görevlerini, bilgi verme görevini, görüşme tekniği ve müşavirlik rollerini yerine getirmede, öğrencilerin günlük konularla ve daha yüzeysel/durumsal problemlerle baş etmelerine yardımcı olma konusunda, grupla psikolojik danışma uygulamalarında kendilerini yeterli gördükleri (Örneğin; Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999; Furey, 2015; Nazlı, 2007; Uzbaş, 2009; Pamuk, 2012); yetenek testi uygulama-değerlendirme konularında, sınıf rehberliği ve program yönetiminde, kronik ve derin davranışsal ve psikolojik sorunları olan öğrencilere yardım etmede, çocuk istismarı, intihar ve ebeveynleri kronik hasta olan çocukların durumlarıyla başa çıkmada ve

şiddet sorunlarıyla baş etmede (Örneğin; Allen ve diğ., 2002; Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999; Furey, 2015; Nazlı, 2007) kendilerini yetersiz algıladıkları belirlenmiştir. Ayrıca alan yazında okul psikolojik danışmanlarının bireysel psikolojik danışma uygulamaları konusunda kendilerini hem yeterli (Pamuk, 2012) hem de yetersiz gördüklerine dair (Aydemir-Sevim ve Hamamcı, 1999) çalışmalar bulunmaktadır.

Bu çalışmaların yanı sıra okul psikolojik danışmanlarının mesleki yeterlik ya da yetkinlik algısı ile eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyet düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu (Erkan, 2011), yetkinlik inançlarının psikolojik danışmaların tükenmişlik düzeylerini yordadığı (Gündüz, 2012), öz bilinç düzeylerinin psikolojik danışmanların yeterlik algılarını yordadığı (Özteke, 2011), okul psikolojik danışmanının bireysel özellikleri ve okul/kuruma ait özelliklere göre (Asarlı, 2012) ve sosyal destek kaynağına göre (Gündüz ve Çelikkaleli, 2009) psikolojik danışmanların öz-yeterlik düzeyinde anlamlı farklılık gözlemlendiği sonuçlarına ulaşılan araştırmalar da bulunmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının öz yeterlik düzeylerini incelemek, okul psikolojik danışmanların kendilerinden beklenen rol ve görevlerini yerine getirmede kendilerini nasıl algıladıklarını belirlemek açısından önemlidir. Aynı zamanda psikolojik danışmanın öz yeterliği onun mesleğine karşı tutumunu ve işyerindeki performansını etkileyen önemli bir unsur olarak görülmektedir (Atıcı, 2014). Özyürek'e (2007) göre psikolojik danışma alanının büyük çoğunluğunu oluşturan okul psikolojik danışmanlarının okullarda rol ve görevlerini yerine getirmede kendilerini ne düzeyde yeterli hissettikleri yeterince araştırılmamıştır. Mezun olan psikolojik danışmanların büyük bir çoğunluğunun okullarda istihdam edildikleri göz önüne alınırsa okul psikolojik danışmanı öz yeterliği önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik danışman yeterliğinin, danışmanların danışanların isteklerini karşılamadaki etkililikleri olarak tanımlandığı (Walz ve Bleuer, 1993) göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışmanların yeterlik algılarının ve ihtiyaçlarının hizmet verdikleri farklı gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları olan gruplara göre değişeceği düşünülmektedir. Ayrıca YÖK (2007) tarafından belirlenen ve üniversitelerin büyük çoğunluğunda okutulan ortak PDR programı incelendiğinde; gelişim psikolojisi ve ilköğretimde rehberlik derslerinin dışında diğer derslerin daha çok ergen ve yetişkinlere yönelik olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle anaokulu ve ilkokulda görev yapan psikolojik danışmanların çocuklarla çalışırken kendilerini ne derece yeterli gördüklerinin incelenmesi aynı zamanda PDR programının bir değerlendirmesini sunabileceği için önemli görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın amacı anaokulu ve ilkokullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının yeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, kendilerini yetersiz hissettikleri alanlarda başvurdukları ve faydalı buldukları çözüm yollarını ve çocuklarla çalışırken güçlük yaşadıkları konuları belirlemektir. Buradan hareketle bu araştırmada cevap aranan sorular aşağıda belirtilmiştir.

1. Okul psikolojik danışmanlarının çocuklarla çalışırken karşılaşılabilecekleri sorun alanlarındaki yeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri nedir?
2. Okul psikolojik danışmanları kendilerini yetersiz hissettikleri alanlarda hangi çözüm önerilerini faydalı bulmaktadırlar?
3. Okul psikolojik danışmanları çocuklarla çalışırken herhangi bir sorun yaşadıklarında hangi çözüm yollarını tercih etmektedirler?
4. Okul psikolojik danışmanları çocuklarla çalışırken hangi konularda güçlük yaşamaktadırlar?

YÖNTEM

Bu çalışma betimsel tarama modelindedir. Aşağıda sırasıyla çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında ulaşılan, ilkokul veya anaokulunda rehber öğretmen olarak çalışan 244 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcıların cinsiyet, çalışılan düzey ve mezuniyet alanlarına göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların cinsiyet, çalıştıkları okul düzeyi ve mezun oldukları bölüme göre dağılımları

	F	%
Cinsiyet		

Kadın	183	75
Erkek	61	25
Çalışılan Düzey		
Anaokulu	73	29,9
İlkokul	171	70,1
Mezuniyet Alanı		
PDR	210	86,1
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	6	2,5
Eğitim Bilimleri	6	2,5
Felsefe/Sosyoloji	15	6,1
Diğer	7	2,8

Tablo 1.'de görüldüğü gibi katılımcıların 183'ü (%75) kadın, 61'i (%25) ise erkektir ve katılımcıların 73'ü (%29,9) anaokulunda çalışırken 171'i (%70,1) ilkokulda çalışmaktadır. Bununla beraber katılımcıların mezun oldukları lisans programına bakıldığında 210'unun (%86,1) psikolojik danışma ve rehberlik programından mezun olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada katılımcıların sorun alanlarına ilişkin yeterlikleri konusundaki görüşlerini, ihtiyaç duyulan desteği, çocuklarla çalışırken yaşanan sorunlarda tercih ettikleri yolları ve yaşadıkları güçlükleri belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Ankette psikolojik danışmanların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik olarak cinsiyet, çalışılan okul düzeyi, mezun olunan alan, çalışma yılı, okul öncesi ya da ilkokulda ifa edilen görev süresi konularında bilgi almak için yöneltilen beş soru bulunmaktadır. Ayrıca ankette psikolojik danışmanların belirlenen sorun alanlarıyla ne sıklıkta karşılaştıklarını, belirlenen sorun alanlarında kendilerini ne düzeyde yeterli gördüklerini, yetersiz görülen alanlarda ihtiyaç duyulan destek biçimini, çocuklarla çalışırken hangi konularda güçlük yaşandığını ve güçlük yaşandığında tercih ettikleri yolları belirlemek için yöneltilen beş soru daha bulunmaktadır. Sorun alanlarının belirlenmesinde, çocukla psikolojik danışma, çocukla terapi, çocuklardaki davranış ve duygusal sorunlar ile ilgili kitaplar ve makaleler incelenmiş ve ilgili yayınlarda sıklıkla görülen sorun alanları seçilmiştir. Hazırlanan anket psikolojik danışma ve rehberlik alanında en az yüksek lisans derecesine sahip üç uzmana gönderilmiş ve uzman görüşü alınarak kapsam geçerliği sağlanmıştır. Yeterlik düzeylerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde 5'li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu internet ortamına yüklenmiş ve online anket oluşturulmuştur. Çevrimiçi ve kağıt – kalem olmak üzere çeşitli veri toplama tekniklerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada (Schillewaert ve Meulemeester, 2005) verilerin nasıl toplandığının katılımcıların tutum, ilgi ve fikirlerinde farklılığa yol açmadığı sonucuna varılmıştır. Granello ve Wheaton'a (2004) göre online veri toplamanın avantajları; kısa cevaplama süresi, düşük maliyet, kolay veri girişi, esneklik, teknolojideki ilerlemeler, formatın katılımcı tarafından kabulü ve katılımcıların tepkileri ile ilgili ek bilgi alma imkanı olarak sıralanmaktadır. Bununla beraber online veri toplamanın örneklemin temsil edilirliliği, katılımcı oranları, ölçme hataları ve teknik güçlükler gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Aynı zamanda çevrimiçi anketlerde anketin kim tarafından doldurulduğu güvenilirlik sorunu olarak ele alınmakta (Topp ve Pawloski, 2002) ve bununla baş etmek için anketi doldurulacak hedef grubun iyi seçilmesi gerektiği önerilmektedir (Hunter, 2012). Söz konusu dezavantajları kontrol etmek ve en aza indirmek için psikolojik danışmanların üye olduğu çok çeşitli gruplara ulaşılmaya çalışılmış ve örneklem tek bir grup ya da şehirden seçilmemiştir. Anketi dolduranların okullarda psikolojik danışman olarak çalıştığı ve anketi bir kez doldurdıkları varsayılmıştır. Bununla beraber kullanımı kolay ve anlaşılır bir ara yüz kullanan bir çevrimiçi anket sitesi tercih edilmiş ve anketin nasıl doldurulacağı ile ilgili açıklama yönergede verilmiştir. Toplanan veriler SPSS.21'e aktarılmış ve frekans, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmanın bulguları araştırmacılar tarafından geliştirilen anket sonucunda elde edilmiştir. Tablo 2.'de psikolojik danışmanların yeterlik algılarına ilişkin ortalama ve standart sapma puanları verilmiştir.

Tablo 2

Psikolojik Danışmanların Yeterlik Algılarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Puanları

	\bar{X}	Sd
Riskli cinsel davranışlar	2.418	1,09
Cinsel kimlik sorunları	2.418	1,08
Cinsel istismar	2.537	1,15
Alkol kullanımı	2.549	1,16
Madde bağımlılığı	2.561	1,18
Sigara kullanımı	2.676	1,17
Yeme bozuklukları	2.971	1,00
Okul terki	3.049	1,08
Yas kayıp	3.163	,99
Gece korkuları	3.168	1,03
Fiziksel istismar	3.200	,93
Alt ıslatma	3.217	1,05
Tırnak yeme	3.225	,95
Oyun bağımlılığı	3.352	1,01
Evden kaçma	3.413	1,04
Duygusal istismar	3.446	,90
Karşıt gelme	3.475	1,02
İhmal	3.487	,85
Sosyal fobi	3.500	,99
Boşanma	3.504	,95
Zorbalık	3.541	,83
Ayrılık kaygısı	3.639	,92
DEHB	3.651	,92
Öfke kontrolü	3.663	,79
Öğrenme güçlüğü	3.696	,98
Ebeveynle sorun	3.815	,83
Akran ilişkileri	4.098	,70
Okula uyum	4.266	,82

Tablo 2.'de görüldüğü gibi katılımcıların yeterlik algıları ortalamaları 4.26 ile 2.41 arasında değişmektedir. Buna göre katılımcıların kendilerini en yetersiz hissettiği üç konu sırasıyla; riskli cinsel davranışlar, cinsel kimlik sorunları ve cinsel istismardır. En yeterli hissedilen sorun alanları ise; okula uyum, akran ilişkileri ve ebeveynlerle sorundur. Araştırmanın diğer sorularına ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Katılımcıların ihtiyaç duydukları destek, çocuklarla çalışırken yaşanan sorunlarda tercih ettikleri yollar ve yaşadıkları güçlüklerle ilişkin bulgular

Kendinizi yetersiz hissettiğiniz alanlarla ilgili hangi çözüm önerilerini faydalı bulmaktasınız?

	f	%
Hizmet içi eğitimlerle eksik kapatılmalı.	198	27,1
Çocuklarla psikolojik danışma konusunda ayrıca ders verilmeli.	191	26,1
Lisans eğitimi sırasında ilgili konular işlenmeli.	171	23,3
Konuyla ilgili bilimsel yayın (kitap, makale vb.) yazılmalı.	106	14,5
Özel-paralı eğitimler yapılmalı.	66	9

Çocuklarla çalışırken herhangi bir sorun yaşadığınızda aşağıdaki seçeneklerde belirtilen hangi yolu

tercih edersiniz?		
Sorun yaşadığım konuda çeşitli kaynaklardan (kitap, makale) bilgi edinirim.	228	34,4
Refere ederim/ Yönlendiririm.	183	27,6
Daha deneyimli bir psikolojik danışmadan yardım alırım.	179	27
Üniversitedeki hocalarımdan yardım alırım.	67	10,2
Sorunu görmezden gelirim ya da çözmeye yönelik herhangi bir şey yapmam.	5	0,8
Çocuklarla çalışırken hangi konularda güçlük yaşıyorsunuz?		
Ailelerle işbirliği içinde çalışma konusunda güçlük yaşıyorum.	119	16,6
Çocuğun kendini açmasını sağlama konusunda güçlük yaşıyorum.	100	14
Öğretmenlerle işbirliği içinde çalışma konusunda güçlük yaşıyorum.	96	13,4
Çocuğun getirdiği sorunla baş etmesinde yardımcı olmak için hangi yöntemi kullanacağımı bilmiyorum.	75	10,4
Çocukla terapötik ilişkiyi başlatma konusunda güçlük yaşıyorum.	72	10
Çocukla terapötik ilişkiyi devam ettirme konusunda güçlük yaşıyorum.	71	9,9
Uygun yöntemi nasıl kullanacağımı bilmiyorum.	62	8,6
Uygulanan yöntemin nasıl değerlendirileceğini bilmiyorum.	52	7,2
Sonlandırma konusunda güçlük yaşıyorum.	36	5
Çocukla iletişim kurma konusunda güçlük yaşıyorum.	32	4,4

Tablo 3.'de görüldüğü gibi katılımcılar yetersizliklerinin giderilmesi için birinci sırada hizmet içi eğitimler yapılması gerektiğini belirtmekte (%27,1) ve bunu çocuklarla psikolojik danışma konusunda dersler verilmesi gerektiği (%26,1) izlemektedir. Bununla beraber çocuklarla çalışırken sorun yaşandığında başvuru çözümlerinin başında sorun yaşanan konuda çeşitli kaynaklardan bilgi alma (%34,4) gelirken en az tercih edilen çözüm yolu ise sorunu görmezden gelmek (%0,8) olmuştur. Çocuklarla çalışırken en çok güçlük yaşanan konu ise ailelerle işbirliği içinde çalışılması (%16,6) iken, en son sırada çocukla iletişim kurma konusunda yaşanan güçlüğü (%4,4) geldiği görülmektedir.

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların kendilerini en yetersiz hissettiği üç konu sırasıyla; riskli cinsel davranışlar, cinsel kimlik sorunları ve cinsel istismar olarak belirlenmiştir. Bu bulguya paralel olarak yapılan bir araştırmada okul psikolojik danışmanlarının özellikle cinsel istismara maruz kalan çocukların durumlarıyla başa çıkmada kendilerini hazırlıksız ve yetersiz hissettikleri ortaya konmaktadır (Allen ve diğ., 2002). Okul psikolojik danışmanlarının okullardaki ruh sağlığı hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelendiği bir araştırmada ise nitel görüşmeler yoluyla elde edilen bilgilere göre; okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin günlük konularla ve daha yüzeysel/durumsal problemlerle baş etmelerine yardımcı olma konusunda kendilerini rahat hissettikleri ancak yaygınlıkla görülen daha kronik ve derin davranışsal ve psikolojik sorunları olan öğrencilere yardım etmede kendilerini yetersiz hissettikleri ortaya çıkmıştır (Furey, 2015). Buna göre riskli cinsel davranışları, cinsel kimlik sorunları ve cinsel istismar gibi sorunların daha gündelik ve gelişimsel problemlere oranla psikolojik danışmanlar tarafından çalışılması güç ve kendilerini yetersiz hissettikleri konular olması beklenen bir sonuçtur.

Psikolojik danışmanların kendilerini en yeterli hissettikleri sorun alanları ise; okula uyum, akran ilişkileri ve ebeveynlerle sorundur. Anaokulu ve ilkököl dönemi, okula yeni başlanılan bir dönem olduğu için okula uyum sağlama ile ilgili sorunları beraberinde getirebilmektedir (Kaya, Bölükbaşı Macit ve Siyez, 2012). Araştırmalarda okula uyum/okul yaşantısı, akran ve ebeveyn ilişkileri ile ilgili problemlerle ilkököl öğrencilerinin sıklıkla karşılaştıkları görülmektedir. (Yeung, Cheng ve Chau, 2003; Dinçel ve Demirtaş, 2015a). Anaokulu ve ilkökuldaki çocukların gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu öğrencilerin okula uyum, akran ve ebeveyn ilişkileri problemleriyle sıklıkla karşı karşıya kalmalarının, okul psikolojik danışmanlarının bu konuda daha deneyimli hale gelmesine yol açabileceği düşünülmektedir.

Katılımcılar çocuklarla çalışırken kendilerini yetersiz hissettikleri alanlarda yetersizliklerinin giderilmesi için birinci sırada hizmet içi eğitimler yapılması gerektiğini (%27,1) belirtmektedir. Okul psikolojik danışmanları tarafından, giderek daha karmaşık sorunlar yaşayan danışanların ihtiyaçlarına yanıt verilebilmesi için hizmet içi eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır (Arman ve Scherer, 2002). Yapılan araştırmalarda, okul psikolojik danışmanlarının yeterli algılarının alınan eğitimlerle artırılabilirliği bulgusu da psikolojik danışmanların yetersiz hissettikleri konularda bir çözüm yolu olarak hizmet içi eğitim yolunu tercih etmeleri bulgusuyla paralellik göstermektedir (Barbee, Scherer ve Combs, 2011; Aksoy ve Diken, 2009). Buna ek olarak psikolojik danışmanlar belirli konularda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir (Uzbaş, 2009; Pamuk, 2012). Araştırma sonucu elde edilen diğer bir sonuç ise, psikolojik danışmanların önemli bir kısmının (%26,1) yetersizliklerinin giderilmesi için çocuklarla psikolojik danışma konusunda dersler verilmesi gerektiğini belirtmesidir. Bu bulgu yukarıda sözü edilen YÖK (2007) tarafından belirlenen programda çocuklarla psikolojik danışmaya ilişkin derslerin az oluşu ve katılımcıların lisans öğrenimindeki bu eksiklikleri mesleki yaşantılarında fark etmeleri ile ilişkilendirilebilir.

Bununla beraber çocuklarla çalışırken sorun yaşandığında başvurulan yolların başında sorun yaşanan konuda çeşitli kaynaklardan bilgi alma (%34,4) gelirken; en az tercih edilen yol ise sorunu görmezden gelmek (%0,8) olmuştur. Bu sonuç günümüzde yerli kaynakların, yabancı kaynaklarının çevirisinin artması ve internet yoluyla pek çok farklı kaynağa erişimin mümkün olmasıyla açıklanabilir.

Çocuklarla çalışırken en çok güçlük yaşanan konu ise ailelerle iş birliği içinde çalışılması (%16,6) olurken, en son sırada çocukla iletişim kurma konusunda yaşanan güçlüğü (%4,4) geldiği görülmektedir. Ailelerle iş birliği içinde çalışılması konusunda güçlük yaşanmasının nedeni ailelerin kimi zaman sorunu kabul etmemeleri ya da psikolojik danışmanın yardımcı olamayacağına inanmamaları gibi nedenlerden ötürü işbirliğine yanaşmamaları olacağı gibi; psikolojik danışmanların da aile psikolojik danışması konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamalarından kaynaklanabilir. Güçlük yaşanan konuların en sonunda çocukla iletişim kurması bulgusu, psikolojik danışmanların hizmet içi eğitim ihtiyaçlarında çocukla iletişim konusuna ihtiyaç duymaları (Dinçel ve Demirtaş-Zorbaz, 2015b) bulgusuyla çelişmektedir. Bununla beraber çalışmanın bulgularına bakıldığında okul psikolojik danışmanların terapötik ilişkiyi başlatmada güçlük yaşadıkları görülmektedir. Çocukla iletişim konusunu katılımcıların yalnızca iletişimi başlatma olarak algılamaları ve herhangi bir danışman – danışan ilişkisini içermediği düşünülebilir.

SONUÇ

Okul psikolojik danışmanlarının kendilerini en yetersiz olarak algıladıkları konuların başında riskli cinsel davranışlar, cinsel kimlik sorunları ve cinsel istismar olması psikolojik danışmanların özellikle bu konularda eğitilmesi gerekliliğini doğrulamaktadır. Literatürde cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel kimlik sorunları, gebelik, taciz ve cinsel istismar gibi konularda bilgi vermenin psikolojik danışmanların rol ve sorumlulukları arasında yer aldığı belirtilmektedir (Milton, Berne, Patton ve Peppard, 2006). Bu sorumluluğu yerine getirebilmesi ve psikolojik danışmanların bu konuda daha yetkin hale gelebilmesi için bu konuda çeşitli kurumlar (Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi) tarafından eğitimler verilmesi gerekmektedir. Ayrıca PDR programlarında ilgili konuların işlenebileceği derslerin açılması da psikolojik danışmanların bu konudaki yeterliliğini artıracaktır.

Psikolojik danışmanların yetersizlerini gidermek için tercih ettikleri çözüm yollarına ilişkin olarak ise, psikolojik danışmanların ihtiyaç duydukları konularda hizmet içi eğitimlerin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi ve artırılması önerilebilir. Ayrıca özellikle çocuklarla çalışırken ihtiyaç duyulan beceri ve

yetkinliklerin kazandırılması için lisans eğitiminde bu konulara yönelik derslerin artırılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Çocuklarla çalışırken en çok güçlük yaşanıldığı ifade edilen konunun aile ile çalışmada olduğunun belirtilmesi düşündürücüdür. Çocuğun ait olduğu en temel yapı olan ailenin de sürece dâhil edilmesi, psikolojik danışma hizmetlerinin etkililiği açısından önemlidir. Psikolojik danışmanların bu konudaki eksikliklerini kapatmaya yönelik olarak onlara mesleğe başladıktan sonra bu konuda eğitimler verilmesi ve hatta lisans eğitiminde aile ile iletişim konularına özellikle yer verilmesi faydalı olacaktır.

Psikolojik danışmanların yeterlik algıları anket yoluyla ölçülmeye çalışılsa da bundan sonra yapılacak olan araştırmalarda yeterlik algıları anketin yanı sıra geçerli ve güvenilir ölçeklerle ölçülebilir. Çalışma lise ve üniversite düzeyinde çalışan psikolojik danışmanlarla tekrarlanabilir ve farklı kademelerde çalışan psikolojik danışmanların öğretim kademesine göre değişen ihtiyaçları saptanabilir.

Çalışmanın Sınırlıkları

Bu çalışmada veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır ve çevrimiçi ortamda yayınlanan anketin hedef kitle olan okul psikolojik danışmanları tarafından doldurulduğu varsayılmıştır. Bu varsayımdan yola çıkarak araştırma kapsamında anketin kimler tarafından doldurulduğunun tam olarak belirlenememesi bir sınırlılık olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Adelman, H. S., & Taylor, L. (2003). Toward a comprehensive policy vision for mental health in schools. In M. D. Weist, S. W. Evans, & N. A. Lever (Eds.), *Handbook of school mental health: Advancing practice and research* (pp. 23–44). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Examining school counselors' sense of self-efficacy regarding psychological consultation and counseling in special education. *Elementary Education Online*, 8(3), 709-719.
- Allen, M., Jerome, A., White, A., Marston, S., & et al. (2002). The preparation of school psychologists for crisis intervention. *Psychology in the Schools*, 3, 4, 427– 439.
- Arman, J. F. ve Scherer, D. (2002). Service learning in school counselor preparation: A qualitative analysis. *Journal of Humanistic Counseling Education and Development*, 41, 69-86.
- Asarlı, Z. (2012). Okullarda çalışan psikolojik danışmanların okul psikolojik danışmanı öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- ASCA (2015). 21 Ekim 2015 tarihinde <https://www.schoolcounselor.org/administrators/role-of-the-school-counselor> adresinden ulaşılmıştır.
- Atıcı, M. (2014). Examination of school counselors' activities: From the perspectives of counselor efficacy and collaboration with school staff. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(6), 2107-2120.
- Aydemir-Sevim, S. ve Hamamcı, Z. (1999). Psikolojik danışmanların mesleki doyumları ile mesleki yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 12, 39-46.
- Barbee, P. W., Scherer, D. ve Combs, D. C. (2011). Prepracticum service-learning: Examining the relationship with counselor self-efficacy and anxiety. *Counselor Education and Supervision*, 43(2), 108-119.
- Cashwell, T. H. ve Dooley, K. (2001). The impact of supervision on counselor self-efficacy. *The Journal of Supervision in Psychotherapy and Mental Health*, 20(1), 39–47.
- Dincel, E. F., ve Demirtas-Zorbaz, S. (2015a). Problem Fields that Psychological Counselors Experience while Working with Children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 765-769.
- Dinçel, E.F. ve Demirtaş-Zorbaz, S. (2015b). Okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçları. 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Mersin 7 – 9 Ekim 2015.
- Erkan, Z. (2011). Okul psikolojik danışmanı öz yeterliğini yordamada eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyetin rolü. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Esen Çoban, A. (2005). Psikolojik danışmanlar için meslekteş dayanışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 167-174.
- Furey, A. (2015). Adolescent mental health: Exploring the school counselor experience. Doctoral Theses, Northeastern University.
- Granello, D. H., & Wheaton, J. E. (2004). Online data collection: Strategies for research. *Journal of Counseling & Development*, 82(4), 387-393.
- Gündüz, B. (2012). Okul psikolojik danışmanlarında yetkinlik inancı ve tükenmişlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1749-1767.

- Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul psikolojik danışmanlarında mesleki yetkinlik inancı. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1),119-133.
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, A. (2004, 6-9 Temmuz). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.
- House, R. M., & Hayes, R. L. (2002). School counselors: Becoming key players in school reform. Professional School Counseling, 5(4), 249-257.
- Hunter, L. (2012). Challenging the reported disadvantages of e-questionnaires and addressing methodological issues of online data collection. Nurse researcher, 20(1), 11-20.
- Kaya, A., Bölükbaşı Macit, Z. ve Siyez, D. M. (2012). Bir ilköğretim okulu psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvuruların incelenmesi. İlköğretim Online, 11(4), 1087-1100.
- Larson, L. M. ve Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. Counseling Psychologist, 26(2), 179-218.
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2001). T.C. Resmi Gazete, 24376, 17 Nisan 2001.
- Nazlı, S. (2007). Psikolojik danışmanların değişen rollerini algılayışları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(18), 1-17.
- Owen, F. K. ve Owen, D. W. (2008). School counselor's role and functions: School administrators' and counselors' opinions. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, 41(1), 207-221.
- Özer, R. (1998). Rehber Öğretmenlerde Tükenmişlik Düzeyi, Nedenleri ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Özteke, H. İ. (2011). İlköğretim Okullarından Çalışan Psikolojik Danışmanların Sosyal Karşılaştırma ve Özbilinç Düzeyleri İle Psikolojik Danışman Öz Yeterli İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özyürek, R. (2007). Psikolojik Danışman Eğitiminin ve Okullardaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin Niteliğini Yükseltmeye Yönelik Öneriler. Özyürek, R., Korkut, F., Korkut, D. O. (Ed.) Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik içinde. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pamuk, M. (2012). Psikolojik danışmanların psikolojik danışma uygulamalarına ve uygulamada kendi yeterliklerine ilişkin algıları. (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Reback, R. (2010). Schools's mental health services and young children's emotions, behaviour, and learning. Journal of Policy Analysis and Management, 29(4), 698-725.
- Schillewaert, N., & Meulemeester, P. (2005). Comparing response distributions of offline and online data collection methods. International Journal of Market Research, 47(2), 163-178.
- Topp, N. W., & Pawloski, B. (2002). Online data collection. Journal of Science Education and Technology, 11(2), 173-178.
- Uzbaş, A. (2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(18), 90-110.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye'de psikoloji danışma ve rehberlik mesleği ve psikolojik danışman eğitimi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 102-111.
- Walz, G. R., & Bleuer, J. C. (1993). Counselor Efficacy: Assessing and Using Counseling Outcomes Research. ERIC Clearinghouse on Counseling and Personnel Services, University of North Carolina, Greensboro.
- Yaka, B. (2005). Psikolojik Danışmanların Temel Psikolojik Danışma Becerilerine İlişkin Yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yeşilyaprak, B. (2010). Eğitimde rehberlik hizmetleri (19. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yeung, F. K. C., Cheng, S. F. ve Chau, G. Y. Y. (2003). Uncle Long Legs's letter box: A letter counseling service for children in Hong Kong. Child and Adolescent Social Work Journal, 20(1), 37-51.
- YÖK. (2007). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007) (Öğretmenin Üniversitede Yetiştirilmesinin Değerlendirilmesi). Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Yayını.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirilmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5(2), 2-26.

İletişim/Correspondence

Ar. Gör. Dr. E. Feyza AKTAŞ

efdincel@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Selen DEMİRTAŞ-ZORBAZ

selenpdr@gmail.com